

Emlékezés Krajner Imrére (1791-1875), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagjára

Remembering Imre Krajner (1791-1875), Corresponding Member of the Hungarian Academy of Sciences

Krajner Imre jogtudós, a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja 1791. május 28-án született Esztergomban. 1875. október 5-én hunyt el Hahót-Alsófakos (Zala vármegye) községben.

1832-ben a Magyar Tudós Társaság (a Magyar Tudományos Akadémia elődje) levelező tagjává választották. Levelező tagságáról 1864-ben lemondott. Így is több, mint harminc éven át, 1832 és 1864 között volt a Magyar Tudós Társaság illetve a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja.

Lemondásának oka kétségtelenül személyes természetű volt. Sógora, Asbóth Lajos (1803-1882), történész, hadtörténész és hivatásos katonatiszt (honvéd ezredes), a Magyar Tudományos Akadémia levelező tagja, az osztrák titkosrendőrség fizetett ügynökeként, ágenseként komoly szerepet vállalt az (elsősorban) Almásy Pál (1818-1882), Beniczky Lajos (1813-1868) és Nedeczky István (1832-1908) nevéhez fűződő függetlenségi összeesküvés (Hochverrat), szervezkedés leleplezésében 1864 márciusában. Krajner Imre lemondásának a feljelentéssel, pontosabban leleplezéssel való összefüggésbe hozását nem cáfolja az, hogy Asbóth Lajos árulása csak évtizedekkel később, 1918-ban vált a hazai közvélemény számára ismertté. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy Asbóth Lajost a Magyar Tudományos Akadémia egy évvel korábban, 1863. január 13-án választotta levelező tagjául.

Krajner Imre jogi tanulmányait magánúton végezte előbb Győrben. Később Pesten folytatta jogi tanulmányait. 1815-ben Pesten tette le ügyvédi vizsgáját.

Az ügyvédi vizsga eredményes letételét követően gróf Festetics György (1755-1819) titkáráként vállalt állást. 1825-től lett gróf Festetics László (1785-1846) jogtanácsosa és jószágigazgatója Keszthelyen.

Említést érdemel, hogy Krajner Imre Zala vármegye táblabírójaként is tevékenykedett. Sírja a sümegi városi temetőben található.

Felesége Asbóth Terézia (1797–1886) volt.

Említést érdemel, hogy Krajner Imre Plósz Sándor (1846-1925), a Magyar Tudományos Akadémia rendes, tiszteleti és igazgatósági tagja, az Akadémia másodelnöke (1913 és 1916 között), a kolozsvári egyetemen, majd a budapesti tudományegyetemen a polgári törvénykezés valamint a váltó- és kereskedelmi jog professzora, igazságügyi miniszter (1899 és 1905 között), anyai nagybátyja volt. Plósz Sándor jog iránti érdeklődését Krajner Imre keltette fel. Nagy szerepe volt abban, hogy Plósz Sándor a jogi tanulmányok folytatása, majd a jog tudományos igényű művelése mellett döntött illetve kötelezte el magát. Itt utalunk arra, hogy Plósz Sándor készítette el Fodor Árminnal és Térffy Gyulával a polgári perrendtartás törvényjavaslatát. A törvényjavaslatot a képviselőház Plósz Sándor előterjesztésében fogadta el 1910-ben (az 1911. évi I. törvénycikk).

Krajner Imre kutatásaiban a középkori Magyar Királyság (regnum Hungariae) jogi emlékeivel foglalkozott. Munkáiban a hazai jogrendszer (ius patrium) XI.–XIV. századi jellemzőit és fejlődési tendenciáit tekintette át.

Összehasonlító vizsgálatai során kísérletet tett Szent István törvényei (leges, decreta) nyugati forrásainak (fontes) meghatározására, illetve a magyar közjog római jogra és germán-frank jogra visszavezethető elemeinek feltárására. Krajner Imre rámutatott arra, hogy az első magyar király nevéhez fűződő törvények szerkesztői az egyházi vonatkozású rendelkezések (ius ecclesiasticum) vonatkozásában nyugat-európai forrásokból merítették.

Krajner Imre nézete szerint a hazai jog intézményei lényeges vonásait tekintve megtalálhatók más európai államok jogában. Hangsúlyozta, elsőként a hazai jogtörténészek között, az európai államok joga, jogrendszere - modern kifejezést használva - „összehasonlító” („komparatív”) elemzésének, vizsgálatának szükségességét.

Fontosnak tartjuk megjegyezni, hogy Krajner Imre Sir William Blackstone (1723-1780) munkáira is, vonatkozik ez elsősorban a „Commentaries on the Laws of England” című művére, hivatkozik tanulmányaiban. Jól ismeri - többek között - Ranulf de Glanvill (1112?-1190) „Tractatus de legibus et consuetudinibus regni Angliae” című művét is.

A latin nyelvet magas szinten ismerő Krajner Imre járatos a római jog kortárs szakirodalmában. Elsősorban német szerzők munkáira hivatkozik. Gyakran idézi a római jogi forrásokat (fontes iuris Romani). Feladatának tekinti a kiemelkedő római történetírók, elsősorban Tacitus műveire történő hivatkozást is. Ismeri a természetjogi irányzat (ius naturale vagy ius naturae) kiemelkedő képviselőjének, Franz von Zeillernek (1751-1828), az Osztrák Általános Polgári Törvénykönyv (ABGB) egyik megalkotójának, szerkesztőjének munkáit is. Vonatkozik ez különösen Zeiller „Das natürliche Privat-Recht” című, több kiadást megért művére.

Krajner Imre a hazai (magán)jogtudomány vonatkozásában Kelemen Imre (1745-1819) 1814-ben négy kötetben megjelent „Institutiones iuris hungarici privati” című munkáját tekinti hivatkozási alapnak. Kelemen Imre műve magyarul „Magyar hazai polgári magános törvényről írt tanítások” 1822-ben, németül „Darstellung des ungarischen Privatrechts” címmel néhány évvel korábban, 1818-ban jelent meg. Kelemen Imre művének írása során, Krajner Imréhez hasonlóan a római jogi forrásokra támaszkodva mutatja be az egyes jogintézményeket, nem egyszer „revidálva” a Werbőczy Tripartitumában található értelmezést.

Említést érdemel, hogy Krajner Imre többször hivatkozik Szlemenics Pál (1783-1856), a Magyar Tudós Társaság (Magyar Tudományos Akadémia) (első) rendes tagjának, akinek a Törvénytudományi Osztályban történő megválasztására 1830. november 17-én került sor, munkáira is.

Krajner Imre „A’ magyar nemes jószág’ természete Werbőczy koráig, tekintettel a’ külföldi jogokra” című, 1843-ban publikált tanulmányában rámutatott az oklevés források elemzésére támaszkodva, hogy az ősiség (aviticitas) a hazai jognak (ius patrium) mindig is elismert intézménye volt. A nemzetségi (stirps, gens) öröklés, azaz az oldalági rokonok és a felmenő rokonok (ascendentes) öröklése, hagyatékban való részesedése igen korán, a XII. századból ismert oklevelek alapján kimutatható. Érdeme Krajner Imrének Werbőczy István (1458?-

1541) Tripartitumában tárgyalta néhány jogintézmény (Rechtsinstitut) a hagyományostól eltérő értelmezése is.

Krajner Imre legjelentősebb munkája „Die ursprüngliche Staatsverfassung Ungarns seit der Gründung des Königthums bis zum Jahre 1382” című Bécsben 1872-ban megjelent munkája. Ez a német nyelvterületen ismert és gyakran idézett munkája, bár a példányszám korlátozott volt, ismertté tette a szerzőt külföldön is. A munka, igaz, nem teljes terjedelemben, évekkel korábban, 1868-ban Pesten is kinyomtatásra került. A szerző a magyar közjog (ius publicum) sajátosságait elemző művében hangsúlyozza, hogy a kutatónak alapos forrásismerettel kell rendelkeznie. Munkájában a Történeti Jogi Iskola (Historische Rechtsschule) Germanista Irányzata (Germanistische Richtung) vezéralakjának tekintett Karl Friedrich Eichhorn (1781-1854), az öt kiadást megért „Deutsche Staats- und Rechtsgeschichte” szerzőjének kutatási módszerét és rendszerét követi. Ebben a vonatkozásban is említést érdemel, hogy Eichhorn Friedrich Carl von Savigny-vel (1779-1861) együtt 1815-ben alapítója volt a jogtörténeti kutatásoknak irányt szabó Zeitschrift für geschichtliche Rechtswissenschaft-nak.

Krajner Imre hosszú életpályája, kutatói munkássága a hazai tudományos élethez kapcsolódik. Érdeme, hogy tudományos igényű munkáiban kitekintéssel van az európai országok jogrendszerében kialakult jogintézményekre is. Krajner Imre a XIX. század derekán a magyarországi jogászok körében tekintélyes jogásznak, a közjog (ius publicum) és a magánjog (ius privatum) ismerőjének számított. Jogi, mai szemmel nézve jogtörténeti munkái a XXI. század kutatói számára és értékesek.

Krajner Imre főbb munkái

Epispepsis juridica assertorum in ephemeribus Hesperus dictis circa oppositionem, repulsionem, reoccupationem etc. contentorum, quam dissertatione inaugurali occasione censurae pristaldalis elucubravim ... 1815. Pest, 1816. 30 old.

A Feúdum előljáró zsengéje. In: Tudományos Gyűjtemény XIX. kötet 1835. 3–54. old.

A' magyar nemes jószág' természete Verbóczi koráig, tekintettel a' külföldi jogokra. Pest, 1843. 306 old.

Die ursprüngliche Staatsverfassung Ungarns seit der Gründung des Königthums bis zum Jahre 1382. Wien, 1872. 764 old. Megjegyezzük, hogy a német nyelven megjelent munka címlapján Krajner Imre Emerich von Krajner-ként szerepel.

Felhasznált irodalom

Pauer István: Emlékbeszéd Asbóth Lajos l. tag fölött. Budapest, 1883.

Magyary Géza: Plósz Sándor igazgatósági és levelező tag emlékezete. Budapest, 1927. 11 old.

Plósz Sándor igazgatósági és tiszteleti tag összegyűjtött dolgozatai. Budapest, 1927. 528 old.

Ralf Conradi: Karl Friedrich Eichhorn als Staatsrechtslehrer. Frankfurt am Main – Bern – New York, 1987.

Nyárády Gábor: Júdáspezért a bajtársainkat...Adatok az Almásy-Nedeczky-szervezkedés történetéhez (1964). Hadtörténelmi Közlemények 110 (1997) 229-285. old.

Mikó Gábor: Szent István törvényei és a pszeudo-izidori hamisítványok. Magyar Könyvszemle 123 (2007) 153-168. old.

Gábor Hamza: Entstehung und Entwicklung der modernen Privatrechtsordnungen und die römischrechtliche Tradition. Budapest, 2009. 190-194. old.

Stipta István: A magyar jogtörténet-tudomány kétszáz éve. Szeged, 2015. 98-100. old.

Hamza Gábor
egyetemi tanár, az MTA rendes tagja
Eötvös Loránd Tudományegyetem (ELTE)
Állam- és Jogtudományi Kar
e-mail: gabor.hamza@ajk.elte.hu